

Elemző gondolkodóknak és gondolkodó elemzőknek

*Galbács Péter: Aktív szabályozás vagy gazdaságpolitikai nihilizmus?
Akadémiai Kiadó, Budapest, 2012.*

Aktív szabályozás vagy gazdaságpolitikai nihilizmus? – teszi fel a kérdést *Galbács Péter* az Akadémiai Kiadó *Pénzügy és számvitel* tankönyvsorozatában megjelent művében. A Budapesti Gazdasági Főiskola Pénzügyi és Számviteli Karának főiskolai docense a könyv címében tulajdonképpen a közgazdaságtan talán legnagyobb vitáját kiváltó kérdést teszi fel: *milyen gazdaságpolitikai szerepe van az államnak?*

A kérdés két okból is igen aktuális. Egyrészt a 2007-ben kezdődő gazdasági válság kapcsán újra és újra elhangzó kijelentés, hogy újra kell gondolni az állam szerepét a gazdaságon belül, másrészt pedig azért, mert úgy tűnik, az 1990-es évek fölgyorsult globalizációja mintha háttérbe szorítaná azokat a képességeket, amelyekkel az állam aktív gazdaságpolitikát tud folytatni.

De mi is a *gazdaságpolitikai nihilizmus*? A szerző szerint alapvetően három, úgymond *választási lehetőség* van:

- A címben említett első lehetőség, az *aktív szabályozás*: ez a keynesi stabilizációs recepthoz hasonló politika.
- A második az átmeneti passzív szabályozás: ez lényegében az automatikus szabályokat követő gazdaságpolitika. A szerző ezzel a – szerinte – *átmenettel* nem foglalkozik.
- Végül a *gazdaságpolitikai nihilizmus*: ez megkérdőjelezi a gazdaságpolitikai beavatkozás értelmét és lehetőségét is.

A szerző a könyvben a kérdést leszűkítve kezeli, ami érthető, amennyiben a kérdés mögötti elemzés tárgyát tekintjük: Galbács célja ugyanis nem más,

mint a monetarista és újklasszikus közgazdaságtan kritikai elemzését nyújtani. Márpedig, a mára a főáram egyik lényeges ágává vált irányzat legfontosabb állítása – természetesen leegyszerűsítve – pontosan az: az állami beavatkozás hosszú távon hatástalan, hiszen az csak akkor működik, ha megtéveszti a gazdasági szereplőket. Ezzel viszont többet árt, mint használ. A gazdasági szereplők viselkedésüket (mivel várakozásaik racionálisak) átalakítják, alkalmazkodnak az új környezethez, ezzel hosszú távon aláássák az intézkedés hatásosságát.

Galbács elemzése tehát leszűkített: a gazdaságpolitikát végső soron stabilizációs politikaként azonosítja, elemzésének nem tárgya a tág értelemben vett állami szabályozás, újraelosztás, fejlesztés- vagy kereskedelempolitika. Az állam ebben a felfogásban nem más, mint „jóságos tervező” [Benczes, 2009], amelynek egyedüli célja az egyensúlytalanságok kiigazítása. Ebben a szerepben az állam egy exogén, fekete dobozként leírható változó, amely a makrogazdaság körforgásába beavatkozva helyre teszi a vakvágányra került folyamatokat.

Az írás arra keresi a választ, hogy az újklasszikus paradigmában mi a szerepe a monetáris és fiskális politikának, mint stabilizációs és gazdaságélénkítő eszköznek? Lehet-e jóságos tervező az állam? A könyv magától értetődően jut el arra a következtetésre, hogy lényegében, hosszú távon legalábbis, nem. És bár a könyv megközelítése kritikai, a szerző voltaképpen megvallja, hogy többé-kevésbé saját maga is azonosulni tud az újklasszikus megközelítésmód megállapításaival. Célja valójában nem a

következtetés, hanem az odáig vezető út bírálata.

A könyv hat hosszú, kifejtő, illetve egy összefoglaló fejezetből áll. Ezek olvasásakor a recenzens előtt egy rendkívül olvasott, a szűk értelemben vett közgazdaságtannál szélesebb körűen művelt, elsősorban filozófiai tájékozottságban kiemelkedő szerző képe rajzolódik ki. Az *első fejezet* voltaképpen tudományfilozófiai oldalról vizsgálja, nem csak az újklasszikus közgazdaságtant, hanem az egész neoklasszikus szintézist. A fejezetben bemutatott vita ma már sokak szerint eldöntött, és – érzésem szerint – a szerző is tulajdonképpen megvédi itt a főáram állításait. A kérdés az, hogy tekinthető-e a közgazdaságtudomány „vegytiszta” tudománynak, hogyan és milyen feltételrendszerben használhatók a közgazdasági modellek, mi ezeknek a való élethez való viszonya?

Azt gondolom, hogy a könyv egyik, ha nem legfontosabb kérdését teszi itt fel a szerző. Mi a viszonya a vegytiszta modelleknek a valósághoz? Illetve, *mi a viszonya a vegytiszta modelleket építő közgazdásznak a gazdaságpolitikához, a gazdaságpolitika alakításához?* A kérdés felvetése azért indokolt, mivel az újklasszikus közgazdaságtan hatása a gazdaságpolitikára nem csak az előbb ismertetett szűk megközelítésben értelmezhető.

Az újklasszikus közgazdaságtan tanítását könnyen olyan narratívának fordíthatjuk le, amely *az állammal szemben gyanakvó* közgazdászokat ír le: az állam, a politika, szükségszerűen rosszul végzi a dolgát, a gazdasági folyamatokat minél inkább a politikától független technokraták kezébe kell adni; a gazdaságpolitika depolitizálására kell törekedni. Független jegybankokat, költségvetési szabályokat, költségvetési hatóságokat kell létrehozni, kezükbe adni a döntést. A fis-

kális megközelítés az élet egyre nagyobb területén kerül előtérbe.

A szerző a könyvben máshol nagyon helyesen mutat rá ennek a folyamatnak az ellentmondásosságára. Demokráciákban az emberek döntését a politikusok hajtják végre (optimista verzió), vagy fordítva, a politikusok populista, az embereknek tetsző, amúgy káros, szavazatszerző politikát folytatnak (pesszimista verzió, utóbbit az újklasszikus hagyományokhoz köthető politikai gazdaságtani irányzatok is magukévá tették). Meddig lehet technokrata döntéseket hozni, és eközben megőrizni a demokratikus kontrollt?

Noha a szerző érzi ezt az ellentmondásosságot, kritikája másik irányba mozdul. Az újklasszikus közgazdaságtant *tiszta tudományként* értékeli. Mindez azt jelenti, hogy a cél nem az elmélet és a valóság szembeállítása. Ez értelmetlen is lenne, hiszen a tiszta tudománynak nem célja a valóság pontos leírása. Galbács ezt annak ellenére állítja így, hogy szerinte az újklasszikus közgazdaságtan egy „önhitt fordulattal” ez utóbbi cél felé fordult.

A következő, *második fejezet a racionális várakozások* hipotézisét veszi górcső alá. A könyv szempontjából ez a kulcsfejezet, hiszen a racionális várakozások elmélete az, amely megalapozza az újklasszikus közgazdaságtan legfontosabb tételeit. A szerző alaposan körbejárja a témát, bemutatja a várakozások közgazdasági elmélettörténetét, a különböző várakozáselméleti modelleket, illetve ezek evolúcióját. A fejezet meggyőzően mutatja be az elmélet gyenge pontjait is, ezzel tulajdonképpen már a második fejezetben kihúzza a talajt az újklasszikus közgazdaságtan logikai építménye alól.

A *harmadik fejezet*, amely *Az újklasszikus makroökönómia implicit*

logikai rendje címet viseli, valójában nem más, mint a neoklasszikus-újklasszikus közgazdaságtan alapmodelljeinek bemutatása – végső soron elmélettörténeti utazás a korai gazdasági modellek idejébe. Két fontos alfejezet kap itt helyet: az első a *munkaerőpiacról*, az utóbbi az *általános egyensúlyi modellekről* értekezik. Ezek a gondolati konstrukciók azért fontosak, mivel megteremtik a későbbi újklasszikus modellek alapjait. A szerző, elsősorban Weeks [1998] ismert könyvére támaszkodva erősen kritizálja ezen modellek helyeségét.

A *negyedik és ötödik* fejezet adja a kötet gerincét: előbb a monetáris majd a fiskális politika szerepe kerül elő. Azonban ezek a fejezetek nem csupán a gazdaságpolitikáról szólnak. Itt mutatkoznak be a legfontosabb újklasszikus modellek: Lucas szigetmodellje, a reál üzleti ciklusok modellje, az időinkonzisztencia, illetve a ricardói ekvivalencia újrafelfedezése. A fejezetekben alaposan, a matematikai levezetéseket sem nélkülözve mutatja be a szerző a modelleket, rámutatva az esetleges kétségekre, logikai hibákra, kritikákra is. Amennyiben a könyvet tankönyvként kívánjuk használni, itt kezdődnek az igazán hasznos részek.

A *hatodik* fejezet tulajdonképpen az előző kettő szerves folytatása. Valójában itt lépünk át az elméletből a gyakorlatba, vagyis itt lesznek igazán az elméleti modellekből gazdaságpolitikai receptek. A szerző nagy hangsúlyt helyez a monetáris politikára. Talán a leghosszabb alfejezetet kapja az *inflációs célkitűzések* rendszere, és az ezekkel kapcsolatos kérdések. Teret kap a kínálati közgazdaságtan, illetve a hitelesség kérdése is. Érzésem szerint a szerző itt lehetett volna alaposabb is. A kínálati közgazdaságtan kapcsán igazán nagy súlyt az *adó-*

csökkentés kérdése kap (lehetséges, hogy itt a hazai hatás is szerepet játszott). Azonban a fiskális politika kapcsán lehetett volna írni hosszabban a fiskális kiigazításról, a nem keynesi hatásokról, illetve ezek tapasztalatairól. Noha az európai adósságválság valószínűleg a könyv elkészültének vége felé vált igazán égető kérdéssé, ennek tanulságait, illetve az ezzel összefüggő változásait a közgazdasági (vagyis inkább gazdaságpolitikai) irodalomnak (akár később egy bővített kiadásban) érdemes lehet áttekinteni.

A *hetedik* fejezet összegzés, a könyv konklúziója. Itt köti csokorba a szerző azokat a legfontosabb megállapításait, amelyek az újklasszikus modellek kritikájából fakadnak, és amelyek a gazdaságpolitika szerepének meghatározása során is kissé eltérnek az újklasszikus megközelítésmódtól. A szerző hangsúlyozza, hogy ugyan csak rövid távon, de a monetáris politikának lehet anticiklikus hatása, a gazdaság ösztönzésre azonban nem használható fel. Ami a fiskális politikát illeti, a szerző itt arra hívja fel a figyelmet, hogy összefüggés található a rövid, illetve a hosszú távú fiskális politikai hatások között: a fiskális politika csak akkor működhet hatásosan, ha az állam hosszú távon stabil fiskális pályát tart fent. Így tehát a végső konklúzió (talán) az, hogy *a gazdaságpolitikai nihilizmushoz hasonló állapot egy jó dolog*. Ami csak azért meglepő, mert, ahogyan azt egy talán már elfelejtett Quimby-dalból is tudjuk, a „nihil nem idilli állapot”.

A valóságban természetesen nem is képzelhető el ilyen állapot, mégpedig éppen azért, amiről már korábban írtunk. A gazdaságpolitika nem kizárólag közgazdászokról szól, az állam pedig nem jóságos tervező. Mindezek miatt aztán a valóságban nem is várhatunk sehol gazdaságpolitikai nihiliz-

must. Az viszont kétségtelen, hogy az újklasszikus narratívának így is fontos hatása van: a valóságban nem az állam kivonulását, visszavonulását látjuk, hanem sokkal inkább egy olyan átalakulást, amely az újraszabályozásról, a piactarát erők felerősítéséről szól, az úgynevezett *versenyző állam* (competition state) kialakulásáról [lásd például Cerny et al., 2005]. Azonban ebben a folyamatban az újklasszikus narratíva csak egy összetevő a sok közül [lásd még Vigvári, 2012].

A címben feltett kérdésre tehát, úgy érzem, a szerző kicsit „mismásolós” választ ad. Ennek oka valószínűleg a könyv „hibrid” jellege. Ahogyan a recenzió elején is írtam, a könyv az Akadémiai Kiadó *Pénzügy és számvitel* tankönyvsorozatán belül jelent meg. A hazai, magyar nyelvű szakkönyvkiadás állapotát jól jellemzi ez. Galbács Péter könyve nem tankönyv. Ezt implicite maga a szerző is elismeri akkor, amikor többször „dolgozatként” utal saját írására. A kötet egy kész, hosszú elemzés tankönyvesítése, ami szinte biztosan azért történt meg, mert a könyv kiadása csak ebben a formában volt lehetséges.

A „tankönyvesítésnek” azonban ára van. Az egyes fejezetek végén lévő feladatok, vitakérdések, illetve a további ajánlott olvasnivaló jól sikerült részek, bár néhol nem világos, hogy a feladatok mintafeladatok, vagy a hallgató által egyéni munkával megoldandóak. A könyv egyes, a kötet szempontjából fontos, de a szűk témához csak lazábban kapcsolódó fogalmait boxokban elhelyezve, szöveg közben magyarázza el. Ezek a magyarázatok szerintem túl hosszúak, olykor több oldalon átívelőek. Tankönyvekben szokatlanok azok a hosszú lábjegyzetek (utoljára talán *Max Weber*t olvasva találok ilyennel), amelyek amúgy kiválóan bizonyítják a

szerző széles körű tájékozottságát. Ugyancsak a tankönyvi jellegnek köszönhető érzésem szerint az, hogy hiányoznak az igazán erős állásfoglalások, amelyek amúgy egy monográfiában bizonyára benne lennének. Talán ezért sincs a címben feltett kérdésre nyílt válasz.

Tankönyvként való használata viszont éppen ezért nehéz, mert kifejezetten egy szűk területre koncentrál. Egy, az állami beavatkozás kérdésével foglalkozó tankönyvben mindenképpen bővebben kellene tárgyalni az állam lehetséges szerepeit, a „gazdaságpolitikai nihilizmus” lehetséges politikai korlátait, ráadásul valószínűleg elméleti szinten is nyitni kellene, legalább az újklasszikusokhoz hasonlóan fontos újkeynesi modellek irányában.

Mindez azonban nem a szerző hibája, hanem annak illusztrációja, hogy milyen nehéz valódi monográfiával megjeleníteni a magyar szakkönyvpiacra.

Kiknek ajánlható mégis Galbács Péter könyve? Bár előbb azt írtam, tankönyvként nehezen használható, mégis ajánlom minden olyan, különösen mesterszakos közgazdászhallgatónak, aki az életét makroelemzőként képzei el a jövőben. Számukra a könyv egyszerre jelenti a jelenlegi makromodellek alapjait jelentő *újklasszikus modellekkel való megismerkedés* lehetőségét, az azokból levonható gazdaságpolitikai következtetések összefoglalását, illetve mindezeknek az alapos, azonban megfontolt kritikáját is.

Fontos olvasmány ez a kötet mindazon kollégák számára is, akik nem feltétlenül a főáramú közgazdaságtan művelői, azonban szeretnének megismerkedni ennek legfontosabb állításai- val és hatásaival. Számukra ugyan a matematikai modellek egy része ijesztőnek tűnhet, azonban nem feltétlenül

kell ezektől megijedni, a könyv ezek nélkül is érthető marad.

VIGVÁRI GÁBOR

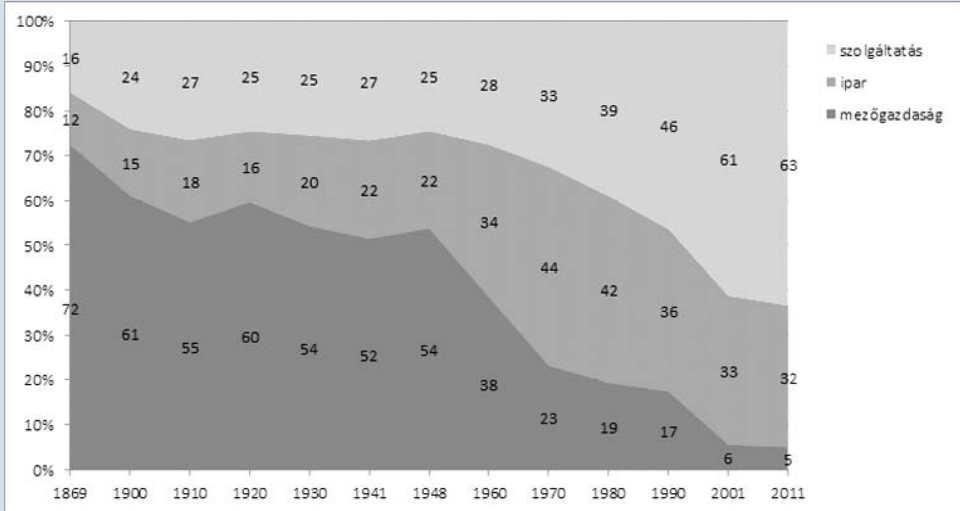
IRODALOM

- Benczes István (2009): „Erős állam, gyenge társadalom. A fejlesztő állam intézményi perspektívában.” In: Csáki György (szerk): *A látható kéz*. Napvilág Kiadó, Budapest, pp 35–64
- Cerny, Philip G.–Menz, Georg–Soederberg, Susanne (2005): „Different Roads to Globalization: Neoliberalism, the Competition State, and

Politics in a More Open World” In: Susanne Soederberg, Georg Menz and Philip G. Cerny (eds), *Internalizing Globalization: The Rise of Neoliberalism and the Decline of National Varieties of Capitalism*, Basingstoke: Palgrave, pp. 1–30.

- Galbács Péter (2011): *Aktív szabályozás vagy gazdaságpolitikai nihilizmus?* Akadémiai Kiadó, Budapest
- Vigvári Gábor (2012): *Globalizációs és fejlesztő állam. A nemzetközi rezsimek változásának hatása a fejlesztő államra*. Doktori disszertáció, Budapesti Corvinus Egyetem
- Weeks, John (1998): *A neoklasszikus közgazdaságtan kritikája*. Aula Kiadó, Budapest

A FOGLALKOZTATOTTAK SZÁMÁNAK MEGOSZLÁSA MAGYAROSZÁGON A HÁROM NAGY SZEKTORBAN, 1869–2011 (SZÁZALÉK)

A FOGLALKOZTATOTTAK SZÁMÁNAK MEGOSZLÁSA AZ EGYESÜLT ÁLLAMOKBAN A HÁROM NAGY SZEKTORBAN, 1900–1980 (SZÁZALÉK)

